

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
для самостійної роботи, практичних занять,
виконання контрольних робіт
з дисципліни

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

*(для студентів 3 курсу денної та заочної форм навчання за напрямом
підготовки 6.050701 «Електротехніка та електротехнології»)*

Харків
ХНАМГ
2012

Методичні вказівки для самостійної роботи, практичних занять, виконання контрольних робіт з дисципліни «Економічна теорія» (для студентів 3 курсу денної та заочної форм навчання за напрямом підготовки 6.050701 «Електротехніка та електротехнології») / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: М. С. Наумов. – Х.: ХНАМГ, 2012. – 43 с.

Укладач: М. С. Наумов

Рецензент: к.е.н., доц. І. А. Островський

Рекомендовано кафедрою економічної теорії,
протокол № 3 від 12 жовтня 2011 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ЗМ 1. ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК: РУШІЙНІ СИЛИ, ФАКТОРИ ТА СТУПЕНІ.....	5
Тема 1.1 Вступ до економічної теорії.....	5
Тема 1.2 Загальні основи економічного розвитку.....	8
ЗМ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІКРО- ТА МАКРОЕКОНОМІКИ.....	13
Тема 2.1 Попит і пропозиція як характеристики ринку.....	13
Тема 2.2 Теорія споживчого вибору.....	18
Тема 2.3 Теорія фірми та ринкова пропозиція.....	22
Тема 2.4 Економічна теорія як основа економічної політики держави	27
Тема 2.5 Формування економічної системи України.	
Зовнішньоекономічні зв'язки.....	37
ЗАВДАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ ЗА ВАРІАНТАМИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ.....	40
РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ.....	41
ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОГО ЛИСТА.....	42
СПИСОК ДЖЕРЕЛ.....	43

Вступ

Для формування сучасного економічного мислення, підготовки фахівців нового покоління потрібно спиратися на фундаментальні знання, вихідні для всебічного вивчення різноманітних соціально-економічних процесів. Такі знання покликана надати економічна теорія.

Дисципліна «Основи економічних теорій» є нормативною для студентів напряму 0906 “Електротехніка” (6.050701 “Електротехніка та електротехнології”). Програма курсу включає матеріали, що підготовлені відповідно до місця навчального предмету в структурно-логічній схемі, передбаченої освітньо-професійною програмою бакалавра.

Дисципліну «Основи економічних теорій» студенти вивчають 72 години (2,0 кредити ECTS). Метою її вивчення є набуття майбутніми фахівцями глибоких економічних знань, формування нового економічного мислення, адекватного ринковим відносинам; формування навичок аналізувати реальні економічні процеси і приймати обґрунтовані рішення з приводу економічних проблем, пов'язаних із їхньою майбутньою практичною діяльністю.

Предметом дисципліни є основоположні економічні категорії, економічні закони і принципи функціонування економічних систем; економічні відносини, господарчі механізми та дії людей, спрямовані на ефективне господарювання в умовах обмежених економічних і природних ресурсів; особливості ринкових перетворень економіки України; сучасні процеси глобалізації економічного життя людства.

Дисципліна складається з двох змістових модулів.

Вивченню цієї дисципліни передують: історія України, українська та зарубіжна культура, філософія. На цю дисципліну спирається вивчення курсу «Організація виробництва і маркетинг».

Після вивчення дисципліни студент повинен знати соціально-економічні відносини в суспільстві та їхні особливості в різних економічних системах; причиново-наслідкові зв'язки, що відображають економічні закони: закони грошового обігу, закон попиту і пропозиції, закон вартості й ін.; виробництво, розподіл і перерозподіл вартості, роль ринку й держави в цих процесах; особливості економічних відносин між державами, шляхи концентрації виробництва, ефективного використання ресурсів; моделі переходу до ринкової економіки, напрямки реформування соціально-економічних відносин в Україні.

Студент також має вміти вивчати загальні засади економічного життя суспільства; розкривати закономірності розвитку економічної системи та діалектики взаємозв'язку її структурних елементів; з'ясовувати механізм дії економічних законів і механізм використання їх людьми у процесі господарської діяльності; визначати принципові риси основних соціально-політичних систем і напрямів еволюції, ролі політекономії в розробленні шляхів планомірної трансформації постсоціалістичної економіки в соціально орієнтовану економічну систему.

ЗМ 1. ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК: РУШІЙНІ СИЛИ, ФАКТОРИ ТА СТУПЕНІ

Тема 1.1 Вступ до економічної теорії

Питання для обговорення на семінарі

1. Виникнення та розвиток економічної теорії.
2. Предмет економічної теорії, його структура й еволюція визначення. Функції економічної теорії.
3. Методи пізнання економічного життя суспільства. Економічні категорії, закони і принципи. Пізнання та використання економічних законів.

Основні опорні поняття

Економіка, політична економія, економічна теорія, економікс, мікроекономіка, макроекономіка, мезоекономіка, мегаекономіка, меркантилізм, фізіократи, класична політекономія, маржиналізм, кейнсіанство, інституціоналізм, монетаризм, предмет економічної теорії, метод економічної теорії, економічна категорія, економічний закон, наукова абстракція, економічне моделювання, економічний експеримент, функції економічної теорії, економічне мислення, економічна політика.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Визначте основні етапи розвитку економічної теорії.
2. Які сучасні економічні теорії Ви знаєте? У чому полягає принципова відмінність між ними?
3. Що вивчає економічна теорія? Які її основні складники?
4. Яке місце економічної теорії в системі економічних наук?
5. Як пов'язані між собою виробництво, розподіл, обмін і споживання?
6. Що таке економічні категорії та закони?
7. Які функції виконує економічна теорія? Як вони взаємопов'язані?
8. Які Ви знаєте методи пізнання економічних процесів? Охарактеризуйте основні їх види.

Тестові завдання

Чи правильні наступні твердження?

1. **Нормативна політекономія орієнтована на аналіз питання „як має бути”, а не на констатацію „як є”.**
А. Так.
Б. Ні.
2. **Мегаекономіка досліджує поведінку окремих економічних суб'єктів.**
А. Так.
Б. Ні.
3. **Загальні економічні закони діють протягом усієї історії людства.**
А. Так.
Б. Ні.

4. Виховна функція економічної теорії полягає у формуванні певного світогляду.

А. Так.

Б. Ні.

5. Першою економічною школою було кейнсіанство.

А. Так.

Б. Ні.

Оберіть правильну відповідь

1. Закони, що мають вузький період дії, є:

а) спеціальними;

б) вузькими;

в) загальними;

г) всезагальними.

2. Розклад цілого на складники з вивченням останніх називається:

а) синтез;

б) дедукція;

в) аналіз;

г) індукція.

3. Специфіку функціонування національної економіки в цілому вивчає:

а) метаекономіка;

б) мікроекономіка;

в) мегаекономіка;

г) макроекономіка.

Встановіть відповідність у вигляді комбінації букв і цифр

1. Приклади й основні рівні дослідження економіки:

А. Гірсько-металургійний комплекс.

Б. Глобальні проблеми людства.

В. Поведінка окремих економічних суб'єктів.

Г. Обсяг валового внутрішнього продукту країни.

Ґ. Прикордонна торгівля територій різних країн.

1. Метаекономіка.

2. Мезоекономіка.

3. Макроекономіка.

4. Мікроекономіка.

5. Мегаекономіка.

Тематика рефератів

1. Сутність методу поєднання логічного й історичного підходів у економічній теорії.

2. Рівні економічної системи та їхні основні суб'єкти.

Рекомендовані джерела

1. Економічна теорія : політекономія: підручник / за ред. В. Д. Базилевича. – 6-те вид. – К. : Знання-Прес, 2007. – 719 с.
2. Економічна теорія : посібник вищої школи / під заг. ред. Воробйова Є. М. – Харків-Київ, 2003. – 704 с.
3. Лісовицький В. М. Історія економічних вчень: навчальний посібник / В. М. Лісовицький. – К. : «Центр навчальної літератури», 204 – 220 с.
4. Можайкіна Н. В. Конспект лекцій з курсу «Економічна теорія» (для студентів 3 курсу всіх форм навчання напрямку 6.050701 – «Електротехніка та електротехнології») / Н. В. Можайкіна, А. О. Москвіна. – Х. : ХНАМГ, 2011. – 135 с.
5. Стадник Г. В. Тексти лекцій з «Історії економіки та економічної думки» (для студентів напрямку підготовки 6.030504 – «Економіка підприємства», 6.030509 – «Облік і аудит») / Г. В. Стадник, В. П. Решетило, С. І. Штефан. – Х. : ХНАМГ, 2008. – 200 с.

Тема 1.2 Загальні основи економічного розвитку

Питання для обговорення на семінарі

1. Потреби, виробництво й економічний прогрес. Форми організації суспільного виробництва.
2. Економічні системи: сутність, типи, структурні елементи.
3. Власність: сутність, типи та роль в економічній системі.

Основні опорні поняття

Потреби, економічні потреби, економічні блага, матеріальні та нематеріальні блага, економічний закон зростання потреб, суб'єкти та об'єкти економічних інтересів, суспільне виробництво, фактори виробництва, ефективність виробництва, суспільний поділ праці, товарне господарство, товар, послуга, вартість, соціально-економічна формація, цивілізація, економічна система, продуктивні сили, економічні відносини, господарський механізм, власність, суб'єкти та об'єкти власності, суспільна власність, приватна власність.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Що таке первинні потреби? Яке значення вони мають у житті людини?
2. У чому полягає відмінність між економічною потребою та інтересом?
3. Розкрийте роль потреб та інтересів як джерела активності економічних суб'єктів.
4. Яку економічну проблему ілюструє крива виробничих можливостей?
5. Охарактеризуйте основні риси товарного та натурального виробництва.
6. Назвіть основні фактори виробництва й розкрийте їхній взаємозв'язок.
7. Які існують показники економічної ефективності?
8. У чому полягає сутність економічної системи? Які її основні елементи?
9. Якими критеріями визначається тип економічної системи?
10. Надайте визначення поняттю «цивілізація». Які критерії розвитку цивілізації Вам відомі?
11. У чому полягає відмінність формаційного підходу до періодизації суспільного розвитку від цивілізаційного?
12. У чому полягає економічний зміст власності?
13. Що таке суб'єкт і об'єкт власності?
14. Що є первинним у взаємовідносинах: власність як економічна та як юридична категорія?
15. У чому полягають переваги та недоліки приватної власності на засоби виробництва?

Тестові завдання

Чи правильні наступні твердження?

1. Крива виробничих можливостей описує максимально можливі обсяги виробництва кожного з двох товарів.

А. Так.

Б. Ні.

2. Гранична корисність – це корисність, яка викликана споживанням додаткової одиниці блага.

А. Так.

Б. Ні.

3. Збір лісових ягід для власного споживання є формою товарного виробництва.

А. Так.

Б. Ні.

4. Продуктивні сили включають засоби виробництва та робочу силу.

А. Так.

Б. Ні.

5. Традиційні (патріархальні) системи спираються на розвинене товарне виробництво.

А. Так.

Б. Ні.

6. Економічними є ресурси, надані людині природою в необмеженій кількості.

А. Так.

Б. Ні.

Оберіть правильну відповідь

1. Що не є елементом засобів виробництва:

а) засоби самооцінки;

б) засоби безпеки;

в) засоби праці;

г) засоби контролю якості.

2. Економічні потреби, що відповідають світовому рівню, називаються:

а) світові;

б) абсолютні;

в) загальні;

г) пріоритетні.

3. Корисність, пов'язана зі споживанням додаткової одиниці блага, є:

а) останньою;

б) додатковою;

в) граничною;

г) наступною.

4. Які умови необхідні для виникнення та функціонування товарного виробництва:

а) виникнення та поглиблення суспільного поділу праці й економічна відокремленість виробників;

б) створення нових методів виробництва сільськогосподарських продуктів;

в) зростання чисельності населення;

г) покращення використання засобів виробництва.

5. До природних ресурсів виробництва не належать:

а) земля;

б) водні ресурси;

в) обладнання;

г) мінеральні ресурси.

6. Який тип економічних систем базується на пануванні державної власності:

а) змішана;

б) командно-адміністративна;

в) патріархальна;

г) перехідна.

7. Процес відчуження об'єкта державної власності на користь недержавної особи є:

а) приватизацією;

б) націоналізацією;

в) денаціоналізацією;

г) деприватизацією.

8. Потребами, які відповідають рівню розвитку окремої країни, є:

а) дійсні;

б) платоспроможні;

в) світові;

г) абсолютні.

9. Який пункт є зайвим при визначенні засобів виробництва:

а) засоби праці;

б) предмети праці;

в) робоча сила;

г) умови праці.

10. Напівфабрикати становлять елемент:

а) умов праці;

б) предметів праці;

в) засобів праці;

г) робочої сили.

11. Матеріалоємність є підсумком відношення:

а) обсягів виробництва до вартості сировини й матеріалів;

б) вартості сировини й матеріалів до обсягу продукції;

в) вартості основних фондів до вартості сировини й матеріалів;

г) вартості сировини й матеріалів до вартості основних фондів.

12. За теорією факторів виробництва дохід власника капіталу становить:

- а) зарплата;
- б) відсоток;
- в) рента;
- г) прибуток.

13. Потребами, які відповідають світовому рівню, є:

- а) дійсні;
- б) платоспроможні;
- в) світові;
- г) абсолютні.

14. Синонімом комунальної є наступна назва форми власності:

- а) загальна;
- б) спільна;
- в) муніципальна;
- г) колективна.

15. Який тип економічних систем не існував історично:

- а) змішана;
- б) перехідна;
- в) патріархальна;
- г) складна.

16. Яка ознака є головною, відмінною рисою натурального господарства:

- а) наявність суспільного поділу праці;
- б) вільний вибір виробником напрямку діяльності;
- в) споживання життєвих засобів усередині господарської одиниці, де вони були створені.

Встановіть відповідність у вигляді комбінації цифр і букв.

1. Властивості товару:

- А. Загальна корисність.
- Б. Гранична корисність.
- В. Вартість.
- Г. Мінова вартість.
- Г. Споживна вартість.

- 1. Суспільно необхідна праця для створення товару.
- 2. Корисність останньої додаткової одиниці товару.
- 3. Пропорція обміну одного товару на інший.
- 4. Здатність блага задовольняти потреби людей.
- 5. Підсумкова корисність благ, що споживаються.

2. Засоби виробництва та їхні складники:

- А. Засоби праці.
- Б. Відтворення.
- В. Засоби виробництва.
- Г. Умови праці.

Г. Предмети праці.

1. Об'єкти переробки під час виробництва.
2. Провідники людського впливу на вихідний матеріал.
3. Зовнішні чинники сталості виробничого процесу.
4. Постійне відновлення процесу виробництва.
5. Єдність предметів, засобів і умов праці.

Заповніть пропуски необхідними словами та формулами у визначеннях.

1. Фондовіддача визначається за формулою:

_____.

2. Точка, яка відповідає спільному виробництву двох альтернативних товарів при неповному використанні ресурсів, знаходиться _____ від кривої _____.

3. За формаційним підходом К. Маркса, _____ сили і _____ відносини створюють економічний базис суспільства.

Задачі

1. Розрахуйте величини фондовіддачі та фондомісткості, якщо вартість виготовленої продукції склала 1600 гривень, а вартість матеріалів та основних фондів – 200 та 800 гривень.

2. Розрахуйте величини матеріаловіддачі та матеріаломісткості, якщо вартість виготовленої продукції склала 2400 гривень, а вартість матеріалів та основних фондів – 400 та 600 гривень.

Тематика рефератів

1. Структура економічної системи та її основні суб'єкти.
2. Генетика відносин власності (методи, механізм, структура).
3. Основні типи, форми та види власності в економічній системі.
4. Ієрархія потреб.
5. Аналіз динаміки граничної корисності платоспроможних потреб.

Рекомендована література

1. Економічна теорія: політекономія: підручник / за ред. В. Д. Базилевича. – 6-те вид. – К. : Знання-Прес, 2007. – 719 с.
2. Економічна теорія. Посібник вищої школи / під заг. ред. Воробйова Є. М. – Харків-Київ, 2003. – 704 с.
3. Можайкіна Н. В. Конспект лекцій з курсу «Економічна теорія» (для студентів 3 курсу всіх форм навчання напряму 6.050701 – «Електротехніка та електротехнології») / Н. В. Можайкіна, А. О. Москвіна. – Х. : ХНАМГ, 2011. – 135 с.

ЗМ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІКРО- ТА МАКРОЕКОНОМІКИ

Тема 2.1 Попит і пропозиція як характеристики ринку

Питання для обговорення на семінарі

1. Мікроекономічний рівень господарювання та форми його організації.
2. Сутність попиту та фактори, що його визначають.
3. Пропозиція: сутність і фактори, що на неї впливають.
4. Взаємодія попиту і пропозиції. Ринкова рівновага.
5. Еластичність попиту і пропозиції.

Основні опорні поняття

Попит, крива попиту, функція попиту, закон попиту, зміна величини попиту, зміни у попиті, пропозиція, функція пропозиції, крива пропозиції, закон пропозиції, зміни обсягу пропозиції, зміни у пропозиції, товари-субститути, товари-комплементи, нормальні товари, рівновага, дефіцит, надвиробництво, еластичність, еластичність попиту за ціною та за доходом, перехресна еластичність попиту.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Що спільного та відмінного в поняттях «потреба» і «попит»?
2. Зв'язок яких явищ виражає закон попиту?
3. Що означає переміщення точки по кривій попиту?
4. Які чинники впливають на зсув кривої попиту?
5. Подайте визначення категорії «пропозиція».
6. Які фактори зумовлюють зсув кривої пропозиції?
7. Що таке рівноважна ціна? У чому полягає її сутність?
8. Як відхилення ціни від рівноважного стану впливає на ринкову кон'юнктуру?
9. У чому полягає сутність концепції еластичності?
10. Охарактеризуйте еластичність попиту за ціною для різних груп товарів.
11. Схарактеризуйте еластичність попиту за доходом для нижчих і нормальних товарів.
12. Як за допомогою коефіцієнта перехресної еластичності визначити взаємозалежність товарів?
13. Що таке еластичність пропозиції?

Тестові завдання

Чи правильні наступні твердження?

1. Ринкова система здатна самостійно подолати наслідки екологічних катастроф:

- А. Так.
- Б. Ні.

2. Підвищення ціни на товар-субститут підвищує попит на власний товар:

- А. Так.
- Б. Ні.

3. Зі зростанням доходів споживачів крива попиту на автомобілі зміщуватиметься ліворуч:

- А. Так.
- Б. Ні.

4. Встановлення державою фіксованих цін нижче за ринкові сприяє зростанню обсягів виробництва:

- А. Так.
- Б. Ні.

5. Розрахувавши коефіцієнт еластичності попиту за ціною на власний товар, виробник може зробити висновок щодо доцільності підвищення ціни:

- А. Так.
- Б. Ні.

6. Крива абсолютно нееластичного попиту має негативний нахил:

- А. Так.
- Б. Ні.

7. Зниження ціни на принтери призведе до зростання попиту на папір:

- А. Так.
- Б. Ні.

8. Ринкова система не може без державного втручання забезпечити співпадіння величин попиту та пропозиції:

- А. Так.
- Б. Ні.

9. Еластичність попиту на хліб за доходом дорівнює одиниці:

- А. Так.
- Б. Ні.

10. Зростання доходів споживачів призведе до зміщення кривої попиту праворуч

- А. Так.
- Б. Ні.

Оберіть правильну відповідь

1. Яка функція ринку полягає в тому, що ринок через конкуренцію очищує економічне середовище від неконкурентоспроможних господарств і підтримує найефективніші:

- а) функція санації;
- б) функція стимулювання;
- в) функція регулювання;
- г) алокаційна функція?

2. Фактор, що не є фактором попиту:

- а) рівень грошових доходів;
- б) кількість споживачів на ринку;
- в) якісні характеристики чинників виробництва;
- г) рівень цін на супровідні товари.

3. Ринкова система може самостійно:

- а) подолати наслідки стихійних явищ;
- б) регулювати взаємодію між попитом і пропозицією на товари;
- в) вирішувати питання захисту слабо захищених верств населення;
- г) вирішувати питання фінансування оборони та представництва.

4. Які суб'єкти ринку виступають власниками економічних ресурсів, пропонують на ринку ресурсів фактори виробництва та використовують доходи на придбання споживчих товарів і послуг для задоволення особистих потреб:

- а) підприємці;
- б) домогосподарства;
- в) фірми;
- г) держава?

5. До переваг ринкової економіки не належать:

- а) якісні товари і послуги;
- б) високий рівень соціального захисту населення;
- в) практична відсутність дефіциту товарів та послуг;
- г) дієвий механізм мотивації праці.

6. До ринку факторів виробництва не входить:

- а) ринок праці;
- б) ринок капіталу;
- в) валютний ринок;
- г) ринок землі.

7. Попит на товар за ціною еластичний, якщо коефіцієнт цінової еластичності за модулем:

- а) більше 1;
- б) більше 0, але менше 1;
- в) менше одиниці;
- г) дорівнює 0.

8. Що належить до нецінових чинників пропозиції

- а) ціна товару;
- б) ціни на ресурси;
- в) доходи споживачів;
- г) правильної відповіді немає?

9. Якщо перехресна еластичність попиту дорівнює нулю, то товари, що аналізуються:

- а) взаємозамінні;
- б) взаємодоповнюють один одного;
- в) нейтральні;
- г) першої необхідності.

10. Які заходи має здійснити держава з метою зниження рівноважних ринкових ціни:

- а) запровадити фіксовані ціни;
- б) сприяти збільшенню доходів споживачів;
- в) знизити податки, що сплачують споживачі;
- г) правильної відповіді немає?

Встановіть відповідність у вигляді комбінації цифр і букв

1. Функції ринку:

- А. Розподільча функція ринку.
- Б. Функція інтеграції ринку.
- В. Функція санації ринку.
- Г. Інформативна функція ринку.
- Ґ. Функція стимулювання ринку.

1. Ринок спонукає виробників до зниження витрат, підвищення якості товарів.

2. Ринок регулює всі економічні процеси: виробництво, обмін, розподіл і споживання.

3. Ринок через конкуренцію очищає економічне середовище від неконкурентоспроможних господарств і підтримує найефективніші.

4. Ринок через ціни інформує виробника, торговця, споживача про те, що вигідно виробляти й купувати.

5. Доходи виробників і споживачів у ринковій економіці диференціюються через ціни, зумовлюючи соціальне розшарування суспільства за доходами.

6. Ринок об'єднує суб'єктів економічної системи в одне ціле, сприяючи формуванню єдиного економічного простору в межах окремої держави та світової економіки.

Задачі

1. Графічно й аналітично знайдіть рівноважні ціну та обсяг продукції, якщо функції попиту і пропозиції мають вигляд: $Q_s = 3p + 35$; $Q_d = 47 - p$. Проаналізуйте ситуацію на ринку, якщо держава запровадить фіксовані ціни в розмірі 5 грошових одиниць.

2. Розрахуйте та прокоментуйте коефіцієнт еластичності попиту за ціною, якщо функцію попиту має вигляд $Q_d = 47 - p$, а ціна зросла з 7 до 12 гривень.

3. Розрахуйте та прокоментуйте коефіцієнт еластичності попиту за доходом, якщо дохід споживача збільшився зі 100 до 200 гривень, а попит – з 50 до 60 одиниць товару.

4. Розрахуйте та прокоментуйте коефіцієнт перехресної еластичності, якщо ціна на товар А збільшилася з 20 до 25 гривень, а попит на товар В зменшився зі 100 до 75 одиниць.

Заповніть пропуски необхідними словами та формулами у визначеннях.

1. Закон попиту наголошує: за інших рівних умов _____ товару й величина _____ на нього мають _____ залежність.

2. Кон'юнктура ринку – це певна комбінація величин пропозиції та попиту в трьох якісних формах: _____, _____, _____.

Тематика рефератів

1. Моделі ринку й економічної політики.
2. Ринкове господарство як невід'ємний компонент товарного виробництва.
3. Ринкова інфраструктура.
4. Ринкові форми і способи ринкової поведінки економічних суб'єктів.
5. Держава як організатор конкурентних відносин.
6. Фактори формування попиту і пропозиції на мікроекономічному рівні.

Рекомендовані джерела

1. Економічна теорія: політекономія: підручник / за ред. В. Д. Базилевича. – 6-те вид. – К. : Знання-Прес, 2007. – 719 с.
2. Економічна теорія. Посібник вищої школи / під заг. ред. Воробйова Є. М. – Харків-Київ, 2003. – 704 с.
3. Можайкіна Н. В. Конспект лекцій з курсу «Економічна теорія» (для студентів 3 курсу всіх форм навчання напряму 6.050701 – «Електротехніка та електротехнології») / Н. В. Можайкіна, А. О. Москвіна. – Х. : ХНАМГ, 2011. – 135 с.
4. Нуреев Р. М. Курс микроэкономики: учебник для вузов / Р. М. Нуреев. – 2-е изд. – М. : Норма, 2007. – 576 с.

Тема 2.2. Теорія споживчого вибору

Питання для обговорення на семінарі

1. Корисність блага. Функція корисності.
2. Споживчий вибір і його особливості.
3. Закономірності розвитку переваг споживача.

Основні опорні поняття

Корисність, функція корисності, гранична корисність, загальна корисність, зважена гранична корисність, крива байдужості, карта кривих байдужості, гранична норма заміщення, лінія бюджетного обмеження.

Питання та завдання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність суверенітету споживача?
2. Розкрийте сутність поняття «корисність».
3. Поясніть закон попиту за допомогою принципу спадної граничної корисності.
4. Яким чином визначається рівновага споживача за допомогою кардиналістської (кількісної) теорії споживання?
5. Охарактеризуйте сутність кривих байдужості. Що таке карта кривих байдужості?
6. Запишіть і прокоментуйте рівняння лінії бюджетного обмеження.
7. Яким чином зміни цін товарів впливають на положення лінії бюджетного обмеження?
8. Що таке рівноважний вибір відповідно до ординалістської (порядкової) теорії поведінки споживача?

Тестові завдання

Чи правильні наступні твердження?

1. **Правило оптимальної покупки раціонального споживача полягає в тому, що він купує товар за найвищою ціною:**
А) Так.
Б) Ні.
2. **В кардиналістській теорії корисності не враховується обмеженість грошей у споживача:**
А) Так.
Б) Ні.
3. **Раціональний споживач купуватиме різні товари за однаковими цінами лише, якщо їхня гранична корисність буде для нього однаковою:**
А) Так.
Б) Ні.
4. **Більш гострий кут нахилу лінії бюджетного обмеження споживача свідчить про більшу обмеженість споживацького бюджету:**
А) Так.
Б) Ні.

5. Раціональний споживач прагне таким чином використати власні кошти, щоб повністю їх витратити на придбання необхідних товарів і послуг:

- А) Так.
- Б) Ні.

Оберіть правильну відповідь

1. Теорія споживання, представники якої пропонували кількісно вимірювати корисність благ, отримала назву:

- а) ординалістська;
- б) раціональна;
- в) гранична;
- г) кардиналістська.

2. За якою формулою розраховується зважена гранична корисність?

- а) MU/P ;
- б) $(TU_2 - TU_1)/(Q_2 - Q_1)$;
- в) $\sum MU$;
- г) TU' .

3. При зростанні доходів споживача його бюджетна лінія:

- а) зміститься ліворуч;
- б) зміститься праворуч;
- в) матиме більший нахил;
- г) матиме менший нахил.

4. Які зміни відбудуться з бюджетною лінією споживача, якщо ціна на один із товарів зміниться?

- а) зміститься паралельно праворуч;
- б) набуде U-подібної форми;
- в) матиме інший кут нахилу;
- г) правильної відповіді немає.

5. Сукупність точок, які показують усі можливі комбінації придбання двох товарів при повному використанні доходу споживачем, – це:

- а) крива попиту;
- б) крива виробничих можливостей;
- в) бюджетна лінія;
- г) крива байдужості.

6. Крива байдужості показує комбінації двох товарів; ці комбінації:

- а) приносять споживачеві однакову загальну корисність;
- б) споживач ніколи не придбає;
- в) ілюструють оптимальне використання ресурсів;
- г) правильної відповіді немає.

7. За допомогою яких категорії представники ординалістської теорії поведінки споживача ілюстрували раціональний вибір:

- а) попит і пропозиція;

- б) гранична корисність і ціна;
- в) бюджетна лінія та криві байдужості;
- г) ізокоста й ізокванта.

8. Якщо графічно зобразити оптимальний вибір споживача, то:

а) бюджетна лінія та крива байдужості перетинатимуться у двох точках;

- б) крива байдужості лежатиме вище за бюджетну лінію;
- в) бюджетна лінія буде дотичною до кривої байдужості;
- г) крива байдужості та бюджетна лінія співпадатимуть.

9. Що є причиною зміщення кривої байдужості вгору?

- а) зростання доходів споживача;
- б) одночасне зменшення цін на всі товари;
- в) зростання загальної корисності благ;
- г) правильної відповіді немає.

10. Що безпосередньо впливає на величину зваженої граничної корисності блага?

- а) ціна блага;
- б) дохід споживача;
- в) якість товару;
- г) правильної відповіді немає.

Задачі

1. Споживач витрачає 20 гривень у день на яблука й апельсини. Гранична корисність яблук для нього дорівнює $20-3x$, де x – кількість яблук. Гранична корисність апельсинів дорівнює $40-5y$, де y – кількість апельсинів. Ціна одного яблука складає 1 гривню, ціна одного апельсина – 5 гривень. Яку кількість яблук і апельсинів придбає раціональний споживач?

2. Студент, займаючись 11 годин на добу, може покращити свою успішність. Він має розподілити свій час між трьома дисциплінами: економічною теорією, філософією та математикою. Яким чином раціональний студент розподілить свій час, якщо додаткові бали (які він зможе отримати, витрачаючи свій час на вивчення певної дисципліни) наведені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

	Години занять							
	1-а	2-а	3-я	4-а	5-а	6-а	7-а	8-а
Дисципліни	Додаткові бали							
Економічна теорія	20	18	16	14	12	10	4	0
Філософія	18	10	8	6	4	0	-4	-10
Математика	12	11	10	9	8	7	6	5

3. Споживач протягом тижня планує витратити 55 гривень на два товари: сік і пряники. Їхня загальна корисність характеризується даними з таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Кількість соку, л	1	2	3	4	5	6
Загальна корисність соку	12	20	26	30	31	29
Кількість пряників, шт	10	20	30	40	50	60
Загальна корисність пряників	5	12	18	22	25	27

Ціна 1 літра соку дорівнює 10 гривень, ціна одного пряника – 50 копійок. Яку кількість соку та пряників має придбати споживач, щоб отримати максимальну корисність?

4. Ціна товару А складає 3 гривні, товару В – 8 гривень. Дохід споживача, який він виділив на придбання вказаних товарів, дорівнює 48 гривень. Побудуйте бюджетну лінію споживача та запишіть її рівняння. Які зміни відбудуться з бюджетною лінією, якщо товар А подорожчає до 6 гривень?

Тематика рефератів

1. Кардиналістська й ординалістська концепції поведінки споживача.
2. Оптимум споживача: математична і графічна інтерпретація.
3. Уподобання споживачів та карта кривих байдужості.

Рекомендовані джерела

1. Економічна теорія: політекономія: підручник / за ред. В. Д. Базилевича. – 6-те вид. – К. : Знання-Прес, 2007. – 719 с.
2. Економічна теорія. Посібник вищої школи / під заг. ред. Воробйова Є. М. – Харків-Київ, 2003. – 704 с.
3. Можайкіна Н. В. Конспект лекцій з курсу «Економічна теорія» (для студентів 3 курсу всіх форм навчання напряму 6.050701 – «Електротехніка та електротехнології») / Н. В. Можайкіна, А. О. Москвіна. – Х. : ХНАМГ, 2011. – 135 с.
4. Нуреев Р. М. Курс мікроекономіки: учебник для вузов / Р. М. Нуреев. – 2-е изд. – М. : Норма, 2007. – 576 с.

Тема 2.3 Теорія фірми та ринкова пропозиція

Питання для обговорення на семінарі

1. Економічна природа фірми. Основні форми ділових підприємств.
2. Фірма: витрати виробництва і прибуток.
3. Типи ринкових структур.

Основні опорні поняття

Фірма, індивідуальне підприємство, товариство, товариство з обмеженою відповідальністю, корпорація, економічний і бухгалтерський прибуток, альтернативні витрати, фізичне та моральне зношування основного капіталу, амортизація, загальний дохід, середній дохід, граничний дохід, короткостроковий період, постійні витрати, довгостроковий період, змінні витрати, граничні витрати, граничний дохід, загальні витрати, досконала конкуренція, чиста монополія, олігополія, монополістична конкуренція, природна монополія, конкурентна політика.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Наведіть загальну характеристику підприємництва.
2. Назвіть чинники, які визначають організаційні форми підприємництва.
3. Що таке амортизація основного капіталу?
4. У чому полягає сутність фізичного та морального зношування основного капіталу?
5. Розкрийте сутність і назвіть види витрат.
6. У чому полягає сутність і роль конкуренції в ринковій економіці?
7. Охарактеризуйте основні методи конкурентної боротьби.
8. Чим відрізняється досконала конкуренція від недосконалої?
9. Назвіть умови виникнення економічної конкуренції.
10. Які основні причини виникнення монополії?

Тестові завдання

Чи правильні наступні твердження?

1. Олігополія – це ситуація на ринку, коли існує велика кількість продавців і покупців певного товару:
А. Так.
Б. Ні.
2. Показник норми прибутку є підсумком відношення маси прибутку до виторгу від реалізації:
А. Так.
Б. Ні.
3. Основний капітал у процесі експлуатації повністю споживається в межах одного виробничого циклу:
А. Так.

Б. Ні.

4. Норма прибутку вимірюється у грошових одиницях:

А. Так.

Б. Ні.

5. Трансакційними є витрати, що не змінюються за будь-якого випуску продукції:

А. Так.

Б. Ні.

6. Капітал – це авансована вартість, яка у процесі свого руху приносить більшу вартість, тобто здатна до самозростання:

А. Так.

Б. Ні.

7. Амортизація – процес втрати частини вартості при створенні товару й повернення її після товарної реалізації:

А. Так.

Б. Ні.

Оберіть правильну відповідь

1. До основних видів конкуренції не належить:

а) внутрішньогалузева;

б) внутрішньофірмова;

в) міжгалузева;

г) міжнародна.

2. Який капітал зношується морально й фізично:

а) постійний;

б) змінний;

в) основний;

г) оборотний.

3. Ринкова структура зі значною кількістю продавців і малою кількістю покупців:

а) олігопсонія;

б) олігополія;

в) поліполія;

г) обмежена монополія.

4. Процес послідовного проходження усіх функціональних форм капіталу має назву:

а) колооборот капіталу;

б) оборот капіталу;

в) відтворення;

г) правильної відповіді немає.

Встановіть відповідність у вигляді комбінації цифр і букв

1. Форми капіталу:

А. Основний капітал.

Б. Оборотний капітал.

- В. Моральний знос.
 Г. Амортизаційний фонд.
 Г. Фізичний знос.
 1. Утрата первісних властивостей обладнання внаслідок корозії.
 2. Поява енергозберігаючих верстатів.
 3. Будівлі, споруди й обладнання.
 4. Зарплата, нарахування на зарплату та відрядження.
 5. Кошти підприємства, накопичені для заміни зношених знарядь праці.
- 2. Види витрат:**
 А. Витрати з величиною, не пов'язаною з випуском продукції.
 Б. Витрати з величиною, пов'язаною з випуском продукції.
 В. Сукупність постійних і змінних витрат.
 Г. Постійні витрати на одиницю продукції.
 Г. Змінні витрати на одиницю продукції.
 1. Загальні.
 2. Постійні.
 3. Середні постійні.
 4. Середні змінні.
 5. Змінні.

Оберіть літеру, що відповідає правильному варіанту відповіді

1.	А	Б	В	Г
	якщо правильне тільки 1 і 5	якщо правильне тільки 2 і 4	якщо правильне тільки 3 і 4	якщо правильне усе, крім 3
- Видами прибутку є:
 1) залишковий;
 2) доцільний;
 3) економічний;
 4) бухгалтерський;
 5) обліковий.
- 2.**
2.	А	Б	В	Г
	якщо правильне тільки 1 і 5	якщо правильне тільки 2 і 4	якщо правильне тільки 3 і 4	якщо правильне усе, крім 3
- За функціональними формами виділяють:
 1) оборотний капітал;
 2) грошовий капітал;
 3) виробничий капітал;
 4) товарний капітал;
 5) основний капітал.

Задачі

1. Заповніть таблицю 2.3.

Таблиця 2.3

Q	TC	FC	VC	AFC	AVC	ATC	MC
0	20						
1	35						
2	47						
3	79						

2. Заповніть таблицю 2.4 та визначте, який обсяг виробництва дозволить досконало конкурентній фірмі максимізувати прибуток за ціни 10 гривень. За якої ціни фірма припинить виробництво?

Таблиця 2.4

Q	TC	FC	VC	AFC	AVC	ATC	MC	TR	MR	PR
0	20									
1	35									
2	47									
3	79									

3. Функція витрат фірми, яка діє в умовах досконалої конкуренції, має вигляд: $TC=0,1Q^2+15Q+10$. Ринкова ціна становить 25 гривень. Визначте оптимальний обсяг виробництва та прибуток фірми.

4. Функція попиту на товар монополіста має вигляд $Q_D=152-0,5P$, функція його витрат: $TC=8Q^2+4Q+500$. Визначте точку рівноваги підприємства-монополіста та величину прибутку.

5. Власник фірми сплатив найманим працівникам 50 тисяч гривень. Плата відсотків за кредит склала 100 тисяч гривень; оренда обладнання – 50 тисяч гривень; витрати на сировину – 30 тисяч гривень. Вироблена продукція була реалізована на суму 300 тисяч гривень. Розрахуйте бухгалтерські витрати та прибуток. Використовуючи категорії економічних витрат і прибутку, дайте відповідь на питання: чи доцільно було підприємцеві займатися власною справою, якщо за цей же період на посаді директора іншого підприємства він міг би отримати 60 тисяч гривень заробітної плати та 20 тисяч гривень у вигляді відсотків, якби поклав власні кошти на депозит?

Тематика рефератів

1. Прибуток як економічна категорія.
2. Структура і функціонування капіталу підприємства нефінансової сфери.
3. Індивідуальне відтворення підприємства в ринковій економіці та роль маркетингу в ньому.

Рекомендована література

1. Економічна теорія: політекономія: підручник / за ред. В. Д. Базилевича. – 6-те вид. – К. : Знання-Прес, 2007. – 719 с.
2. Економічна теорія. Посібник вищої школи / під заг. ред. Воробйова Є. М. – Харків-Київ, 2003. – 704 с.
3. Можайкіна Н. В. Конспект лекцій з курсу «Економічна теорія» (для студентів 3 курсу всіх форм навчання напряму 6.050701 – «Електротехніка та електротехнології») / Н. В. Можайкіна, А. О. Москвіна. – Х. : ХНАМГ, 2011. – 135 с.
4. Нуреев Р. М. Курс мікроекономіки: учебник для вузов / Р. М. Нуреев. – 2-е изд. – М. : Норма, 2007. – 576 с.
5. Реверчук С. К. Основи теорії економічної конкуренції: навчальний посібник / С. К. Реверчук, Т. В. Сива, Л. С. Реверчук. – К. : Знання, 2007. – 271 с.

Тема 2.4 Економічна теорія як основа економічної політики держави

Питання для обговорення на семінарі

1. Механізм функціонування національної економіки. Саморегулювання та державне регулювання економіки.
2. Циклічність економічного розвитку, інфляція, безробіття та соціальний захист.
3. Кредитно-грошове регулювання.
4. Податкова система та фіскальна політика.

Основні опорні поняття

Валовий внутрішній продукт, безробіття, економічне зростання, економічно активне населення, зайнятість, макроекономічна нестабільність, економічний цикл, повна зайнятість, природне безробіття, закон Оукена, гроші, інфляція, антиінфляційна політика, кредит, Центральний банк, комерційний банк, монетарна політика, грошовий мультиплікатор, норма обов'язкового резервування, валютні операції на відкритому ринку, відсоткова ставка, державний бюджет, збалансований державний бюджет, державний борг, податки, крива Лафера, фіскальна політика.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Схарактеризуйте основні види суспільного відтворення.
2. Наведіть порівняльну характеристику показників ВВП та ВВП.
3. Розкрийте взаємозв'язок номінального та реального ВВП.
4. Чи здатне людство уникнути циклічних коливань в економіці?
5. Проаналізуйте чотири фази класичного промислового циклу.
6. Подайте визначення безробіття як соціально-економічного явища.
7. Що таке робоча сила?
8. У чому полягає суперечливість впливу безробіття на економіку?
9. Які наслідки для економіки мають добровільне та вимушене безробіття?
10. За яких умов досягається «повна зайнятість»?
11. Сформулюйте закон Оукена.
12. Поясніть сутність економічного зростання за допомогою кривої виробничих можливостей.
13. Розкрийте сутність грошей.
14. За допомогою якої формули можна визначити кількість грошей, необхідних для обігу?
15. Що таке інфляція? Які її види Ви знаєте?
16. Розкрийте зміст основних антиінфляційних заходів.
17. Скільки рівнів може мати банківська система?
18. Покажіть роль Центрального банку в регулюванні економіки.
19. Які функції виконують комерційні банки?
20. Розкрийте сутність грошового мультиплікатора.

21. Які інструменти монетарної політики Ви знаєте?
22. Що таке державний бюджет?
23. Назвіть основне джерело доходів державного бюджету.
24. Назвіть основні функції податків і розкрийте їхню сутність.
25. Які стани державного бюджету Ви знаєте?
26. Розкрийте сутність фіскальної політики.
27. Як співвідносяться між собою поняття «дефіцит державного бюджету» та «державний борг»?
28. Що ілюструє крива Лафера?

Тестові завдання

Чи правильні наступні твердження

- 1. Кінцеві товари та послуги призначені для безпосереднього споживання.**
  - А. Так.
  - Б. Ні.
- 2. Величина ЧВП перевищує цифру ВВП.**
  - А. Так.
  - Б. Ні.
- 3. Зміна податкових ставок є елементом монетарної політики держави.**
  - А. Так.
  - Б. Ні.
- 4. Національний банк України є центральним банком.**
  - А. Так.
  - Б. Ні.
- 5. Фрикційне безробіття пов'язане з механічною міграцією населення.**
  - А. Так.
  - Б. Ні.
- 6. Повна зайнятість виключає наявність безробіття.**
  - А. Так.
  - Б. Ні.
- 7. Циклічність – це прояв ендегенних (внутрішніх) чинників розвитку економіки.**
  - А. Так.
  - Б. Ні.
- 8. Чисті зовнішні трансферти можуть бути від'ємною величиною.**
  - А. Так.
  - Б. Ні.
- 9. Зміна податкових ставок є елементом монетарної політики держави.**
  - А. Так.
  - Б. Ні.

10. Криві сукупного попиту та сукупної пропозиції зсуваються під впливом цінових факторів.

А. Так.

Б. Ні.

11. Якщо величини сукупного попиту та сукупної пропозиції співпадають, то економіка перебуває у стані повної зайнятості.

А. Так.

Б. Ні.

12. Зростання цін на ресурси є неціновим чинником сукупної пропозиції.

А. Так.

Б. Ні.

13. Рівень фрикційного безробіття може перевищувати рівень природного безробіття.

А. Так.

Б. Ні.

14. Середня схильність до заощаджень не може перевищувати одиницю.

А. Так.

Б. Ні.

15. Інфляція, темпи якої перевищують 200 %, називається галопуючою.

А. Так.

Б. Ні.

16. Відставання реального ВВП від потенційного спричиняється існуванням циклічного безробіття.

А. Так.

Б. Ні.

17. Витрати домогосподарств на товари тривалого вжитку є складниками інвестиційного попиту

А. Так.

Б. Ні.

18. Відповідно до основного психологічного закону Дж. Кейнса, при зростанні доходу споживчі видатки скорочуються.

А. Так.

Б. Ні.

19. Зростання сукупного попиту завжди супроводжується зростанням обсягів реального ВВП.

А. Так.

Б. Ні.

Оберіть правильну відповідь

1. До методів обчислення ВВП не належить:

а) виробничий метод;

б) метод обчислення витрат;

- в) метод обчислення прибутку;
- г) метод обчислення доходів.

2. Перевага доходів державного бюджету над видатками має назву:

- а) баланс;
- б) дефіцит;
- в) профіцит;
- г) державний борг.

3. Яке безробіття виникає внаслідок змін попиту на окремі професії у процесі структурних зрушень в економіці?

- а) фрикційне;
- б) структурне;
- в) природне;
- г) циклічне.

4. Представники якої економічної школи вважають, що система ринкових економічних відносин не є досконалою й саморегулюючою, що максимально можливу зайнятість і економічне зростання може забезпечити лише активне втручання держави в економіку?

- а) класичної школи;
- б) монетаризму;
- в) кейнсіанства;
- г) інституціоналізму?

5. У країні існує повна зайнятість, якщо безробіття:

- а) відсутнє;
- б) не перевищує 1 %;
- в) не перевищує природного рівня;
- г) дорівнює циклічному безробіттю.

6. Застій виробництва характерний для фази циклу:

- а) криза;
- б) депресія;
- в) пожвавлення;
- г) піднесення.

7. До економічних методів державного регулювання належить:

- а) субсидіювання;
- б) ліцензування;
- в) зміна податкових ставок;
- г) встановлення фіксованих цін.

8. До джерел доходів державного бюджету не належать:

- а) податкові надходження;
- б) державні позики;
- в) кошти від приватизації;
- г) правильної відповіді немає.

9. Крива Лаффера відображає зв'язок між:

- а) ставкою оподаткування та податковими надходженнями;
- б) видатками та доходами державного бюджету;
- в) податковими надходженнями до державного бюджету та ВВП;

г) правильної відповіді немає.

10. До принципів кредитування не належить:

- а) платність;
- б) обов'язковість повернення;
- в) цільове призначення;
- г) строковість.

11. Сума нових вартостей, створенх резидентами всередині країни,

є:

- а) сукупним суспільним продуктом;
- б) валовим національним продуктом;
- в) валовим внутрішнім продуктом;
- г) національним доходом.

12. Величина працездатного населення країни у працездатному віці

оцінює:

- а) трудовий потенціал;
- б) трудові ресурси;
- в) зайнятість;
- г) рівень працездатності.

13. Безробіття, причиною якого є структурні зрушення в економіці,

називається:

- а) фрикційним;
- б) циклічним;
- в) прихованим;
- г) правильної відповіді немає.

14. У моделі «AD-AS» економічне зростання може бути

представлене як:

- а) зміщення ліворуч кривої AS;
- б) незмінність стану кривих;
- в) зміщення ліворуч кривої AD;
- г) зміщення праворуч кривої AS.

15. Якщо гранична схильність до заощадження становить 0,4, то

гранична схильність до споживання становить:

- а) 1,6;
- б) 1;
- в) 0,6;
- г) 0,8.

16. Закон Оукена виражає кількісну залежність між:

- а) зміною обсягу національного виробництва та зміною безробіття;
- б) рівнем безробіття й темпами інфляції;
- в) зміною обсягу національного виробництва та процентною ставкою;
- г) фактичним і природним обсягами національного виробництва.

17. До нецінових факторів сукупного попиту належать:

- а) відсоткова ставка банків за кредитами;
- б) ціни на ресурси;
- в) ціни на споживчі товари та послуги;

г) ціни на світових ринках.

18. У моделі "сукупний попит – сукупна пропозиція" зростання сукупного попиту призведе:

- а) до збільшення сукупної пропозиції;
- б) до зменшення сукупної пропозиції;
- в) до збільшення рівноважного обсягу реального ВВП;
- г) до зменшення рівноважного обсягу реального ВВП.

19. При інфляційних очікуваннях споживачі:

- а) починають активно вкладати гроші в цінні папери;
- б) збільшують заощадження і скорочують поточне споживання;
- в) скорочують заощадження і збільшують поточне споживання;
- г) не змінюють своєї поведінки.

20. Що не належить до факторних доходів:

- а) заробітна плата;
- б) пенсія;
- в) прибуток;
- г) рента.

21. Сукупний попит у країні є функцією від:

- а) рівня цін;
- б) витрат виробництва;
- в) рівня безробіття;
- г) правильної відповіді немає.

22. Який із ефектів не посилює закон сукупного попиту:

- а) ефект відсоткових ставок;
- б) ефект приєднання до більшості;
- в) ефект імпорتنих закупівель;
- г) ефект багатства.

23. До цінових чинників сукупної пропозиції належить:

- а) ціни на ресурси;
- б) загальний рівень цін у країні;
- в) рівень оподаткування;
- г) державне регулювання економіки.

24. Яку назву має горизонтальний відрізок кривої сукупної пропозиції?

- а) класичний;
- б) кейнсіанський;
- в) інституціональний;
- г) потенційний.

25. Який показник дозволяє оцінити частку доходу, яка не витрачається на споживання?

- а) середня схильність до заощаджень;
- б) гранична схильність до заощаджень;
- в) гранична схильність до споживання;
- г) середня схильність до споживання.

26. Яка крива дозволяє проілюструвати взаємозалежність інфляції та безробіття?

- а) крива Лаффера;
- б) крива сукупного попиту;
- в) крива Філіпса;
- г) крива Оукена.

27. Який із наведених показників знаходиться у зворотній залежності від рівня цін:

- а) кількість грошей в обігу;
- б) кількість оборотів грошової одиниці;
- в) фізичний обсяг виробленої продукції;
- г) правильної відповіді немає.

28. Чистий внутрішній продукт дорівнює валовому внутрішньому продукту, із якого відраховано:

- а) амортизацію;
- б) заробітну плату й амортизацію;
- в) податки;
- г) заробітну плату, амортизацію та податки.

29. Щоб визначити величину національного доходу, потрібно:

- а) відняти від величини ВВП суму зносу основних фондів;
- б) відняти від величини ВВП суму амортизаційних відрахувань за рік і суму чистих непрямих податків;
- в) додати до ВВП суму прибутків, отриманих громадянами цієї країни за кордоном;
- г) додати до ВВП непрямі податки.

30. Прикладом державних трансфертів можна вважати:

- а) податки;
- б) допомогу з безробіття;
- в) купівлю облігацій.

31. Проміжна продукція – це:

- а) товари і послуги, що купуються з метою кінцевого споживання;
- б) товари і послуги, що купуються з метою подальшої переробки;
- в) власна вироблена підприємством продукція.

32. Номінальний ВВП вимірюється:

- а) в експортних цінах;
- б) у ринкових поточних цінах;
- в) у базових (незмінних) цінах;
- г) у цінах попереднього періоду.

33. Заробітна плата враховується при розрахунку:

- а) ВВП методом доходів;
- б) ВВП методом витрат;
- в) чистого експорту;
- г) чистих субсидій державним підприємствам.

34. Чистий експорт товарів і послуг за межі країни розраховується як:

- а) сума експорту й імпорту;
- б) добуток експорту й імпорту;
- в) різниця між експортом та імпортом.

35. Чисті факторні доходи – це:

- а) різниця між доходами іноземців, отриманими на території певної країни, і доходами, одержаними громадянами певної країни за її межами;
- б) різниця між доходами, отриманими громадянами певної країни за її межами, і доходами іноземців, одержаними на території певної країни;
- в) сума доходів іноземців, отриманих на території цієї країни, і доходів, одержаних громадянами певної країни за її межами.

Встановіть відповідність у вигляді комбінації цифр і букв

1. Види безробіття:

- А. Циклічне безробіття.
- Б. Повна зайнятість.
- В. Природний рівень безробіття.
- Г. Структурне безробіття.
- Ґ. Фрикційне безробіття.
- Д. Фактичний рівень безробіття.

1. Зумовлене рухом робочої сили через невідповідність рівня заробітної плати або умов праці вимогам робітників.

2. Наявний рівень безробіття у країні, сума фрикційного, структурного та циклічного видів безробіття.

3. Виникає через невідповідність між попитом і пропозицією робочої сили внаслідок змін попиту на окремі професії у процесі структурних зрушень в економіці.

4. Сума фрикційного та структурного видів безробіття є цілком нормальним і навіть бажаним.

5. Пов'язане зі спадами ділової активності в умовах циклічних коливань.

2. Формули розрахунку основних макроекономічних показників

- А. Чистий внутрішній продукт.
- Б. Валовий внутрішній продукт.
- В. Національне багатство.
- Г. Особисті доходи.
- Ґ. Національний дохід.
- Д. Дохід кінцевого використання.

1. = ВВП – амортизація.

2. = ВВП – амортизація – непрямі податки.

3. = $C + I + G + NE$.

4. = НД – внески на соціальне страхування – податки на прибуток підприємств і їхні нерозподілені прибутки + трансфертні платежі.

5. = Особисті доходи – податки на прибутки фізичних осіб.

Заповніть пропуски відповідними словами й формулами у визначеннях.

1. Валовий національний продукт – це сума _____ , створених _____ .
2. Акселератор = _____.
3. Рівень повної зайнятості = _____.

Виберіть літеру, яка відповідає правильному варіанту відповіді

1.	А	Б	В	Г
	якщо правильне тільки 1 і 4	якщо правильне тільки 2 і 4	якщо правильне тільки 2, 3 і 4	якщо правильне усе, крім 5
- Складниками фіскальної політики держави є:
1. Маніпулювання відсотковою ставкою.
  2. Оподаткування.
  3. Соціальні бюджетні витрати.
  4. Державні запозичення.
  5. Вступ до міжнародних організацій.

Задачі

1. Знайдіть рівні безробіття і зайнятості, якщо кількість фрикційно безробітних – 0,5 млн чол., структурно безробітних – 0,1 млн чол., циклічно безробітних – 0,2 млн чол., а чисельність зайнятих – 7,2 млн чол.

2. За наведеними даними заповніть таблицю 2.5.

Таблиця 2.5

D	C	S	APC	APS	MPC	MPS
0	50					
100	100					
200	150					
300	200					
400	250					

3. На основі даних таблиці 2.6, розрахуйте величину ВВП за видатками.

Таблиця 2.6

1	Споживчі видатки	580
2	Рента та доходи від власності	55
3	Амортизаційні відрахування	155
4	Відсотки	45
5	Експорт	423
6	Зарплата та премії	456
7	Державні видатки	172
8	Прибуток	82
9	Імпорт	440
10	Чисті інвестиції	10
11	Непрямі податки	107

4. Поточний ВВП складає 900 млрд грн, фактичний рівень безробіття – 10 %, рівень природного безробіття – 6 %. Розрахуйте величину потенційного ВВП.

5. Визначте мультиплікатор інвестицій, якщо приріст ВВП склав 10 млрд дол., а приріст інвестицій – 2,5 млрд дол.

6. Грошова маса зросла на 20 %, швидкість обертання грошової маси не змінилася, товарів і послуг виробили на 25 % менше. Знайдіть, на скільки змінився середній рівень цін в економіці.

7. Знайдіть величину номінальної відсоткової ставки, якщо реальна ставка відсотка дорівнює 17 %, а рівень інфляції очікується 5 %.

8. Розрахуйте величину номінального ВВП, якщо відомо, що валовий продукт у базисних цінах складає 500 млрд грн., а ціни зросли на 25 %.

Тематика рефератів

1. Зміст процесу суспільного відтворення.
2. Система вимірників господарювання на макрорівні.
3. Довгі хвилі в економіці та їхній вплив на структуру суспільного виробництва.
4. Макроекономічна нестабільність і безробіття.
5. Інфляція та зайнятість населення.
6. Сутність і функції податків.
7. Сутність і основні напрями грошово-кредитної політики.
8. Сутність і основні методи інноваційної політики держави.

Рекомендовані джерела

1. Економічна теорія: політекономія: підручник / за ред. В. Д. Базилевича. – 6-те вид. – К. : Знання-Прес, 2007. – 719 с.
2. Економічна теорія. Посібник вищої школи / під заг. ред. Воробйова Є. М. – Харків-Київ, 2003. – 704 с.
3. Можайкіна Н. В. Конспект лекцій з курсу «Економічна теорія» (для студентів 3 курсу всіх форм навчання напряму 6.050701 – «Електротехніка та електротехнології») / Н. В. Можайкіна, А. О. Москвіна. – Х. : ХНАМГ, 2011. – 135 с.
4. Нуреев Р. М. Курс мікроекономіки: учебник для вузов / Р. М. Нуреев. – 2-е изд. – М. : Норма, 2007. – 576 с.

Тема 2.5. Формування економічної системи України. Зовнішньоекономічні зв'язки

Питання для обговорення на семінарі

1. Об'єктивні передумови та напрями ринкової трансформації економіки України.
2. Трансформація відносин власності та формування конкурентного середовища як стратегічний пріоритет ринкових перетворень. Перебудова грошово-кредитної та фінансової систем України.
3. Міжнародний поділ праці й інтернаціоналізація економіки як база формування світового господарства Основні форми міжнародних економічних відносин.
4. Глобалізація економіки та загальноцивілізаційні проблеми людства. Проблеми інтеграції України у світове господарство.

Основні опорні поняття

Перехідна економіка, класичний та інверсійний переходи до соціально-орієнтованої ринкової економіки, роздержавлення, приватизація, демонополізація, лібералізація, світове господарство, міжнародний поділ праці, світова торгівля, міжнародний рух капіталу, міграція трудових ресурсів, міжнародна економічна інтеграція, закордонні інвестиції, фритредерство, протекціонізм, валютний курс, глобалізація, концепція сталого розвитку.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Назвіть причини й умови виникнення командно-адміністративної системи.
2. У чому виявилася криза адміністративно-командної системи? Які причини цієї кризи?
3. Подайте порівняльну характеристику «еволюційного переходу» від адміністративно-командної до ринкової системи та «шокової терапії».
4. У чому полягає особливість інверсійного переходу до соціально-орієнтованої ринкової економіки?
5. Розкрийте сутність і механізм процесів роздержавлення та приватизації в Україні.
6. Охарактеризуйте найважливіші проблеми та перспективи розвитку економіки України в умовах глобалізації.
7. Наведіть визначення міжнародного поділу праці, назвіть причини виникнення і форми прояву останнього.
8. Які форми міжнародної спеціалізації та кооперування Ви знаєте?
9. Назвіть показники рівня міжнародної спеціалізації.
10. Подайте класифікацію міжнародного кооперування виробництва.
11. Охарактеризуйте проблеми участі України в міжнародному поділі праці.
12. Яке місце України в угрупованні колишніх соціалістичних держав?

13. Що таке світове господарство?
14. Охарактеризуйте структуру міжнародних економічних відносин.
15. Схарактеризуйте форми міжнародної економічної інтеграції.
16. Охарактеризуйте міжнародний рух товарів як ознаку світового ринку.
17. Назвіть основні форми міжнародних економічних відносин.
18. Які режими встановлення валютних курсів Ви знаєте?
19. Що таке глобалізація?
20. Розкрийте суперечності глобалізації.
21. Охарактеризуйте глобальні проблеми людства.
22. У чому полягає необхідність і сутність сталого розвитку?

Тестові завдання

Чи правильні наступні твердження?

1. НАФТА – це організація країн – експортерів нафти.

А. Так.

Б. Ні.

2. Імміграція – це виїзд з країни її громадян.

А. Так.

Б. Ні.

Оберіть правильну відповідь

1. Хто є засновником теорії порівняльних переваг:

а) А. Сміт;

б) К. Маркс;

в) Д. Рікардо;

г) В. Леонтьєв.

2. Інвестиції, які дають право контролю за діяльністю іноземного підприємства, є:

а) портфельними;

б) резервними;

в) прямими;

г) іноземними.

3. Стимулювання національного виробництва й експорту і стримування імпорту притаманні політиці:

а) вільної торгівлі;

б) фритредерства;

в) націоналізму;

г) протекціонізму.

4. Яка країна не є членом СНД:

а) Україна;

б) Латвія;

в) Молдавія;

г) Білорусь.

5. Усунення бар'єрів у торгівлі між двома країнами характеризує наступний етап міжнародної економічної інтеграції:

- а) митний союз;
- б) економічний союз;
- в) зона вільної торгівлі;
- г) політичний союз.

Тематика рефератів

1. Основні етапи розвитку світової економіки.
2. Характеристика сучасної організаційно-економічної структури світового господарства.
3. Етапи і ступені розвитку регіональної економічної інтеграції.
4. Основні напрями, форми та суб'єкти зовнішньоекономічних відносин України.
5. Сутність глобальних проблем сучасності.
6. Становлення економічних функцій Української держави.
7. Економічні функції місцевих органів влади.
8. Зовнішньоекономічна політика держави.

Рекомендовані джерела

1. Базилевич В.Д. Макроекономіка: підручник / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, Л. О. Баластрик. – 3-тє вид. – К.: Знання, 2006. – 623 с.
2. Економічна теорія: політекономія: підручник / за ред. В. Д. Базилевича. – 6-тє вид. – К. : Знання-Прес, 2007. – 719 с.
3. Економічна теорія. Посібник вищої школи / під заг. ред. Воробйова Є. М. – Харків-Київ, 2003. – 704 с.
4. Козик В. В. Міжнародні економічні відносини: навчальний посібник / В. В. Козик, Л. А. Панкова, Н. Б. Даниленко. – 6-тє вид. – К.: Знання, 2006. – 406 с.
5. Можайкіна Н. В. Конспект лекцій з курсу «Економічна теорія» (для студентів 3 курсу всіх форм навчання напряму 6.050701 – «Електротехніка та електротехнології») / Н. В. Можайкіна, А. О. Москвіна. – Харків: ХНАМГ, 2011. – 135 с.

Завдання для контрольних робіт за варіантами для студентів заочної форми навчання

1. Предмет і методи економічної теорії.
2. Предмет і функції економічної теорії.
3. Основні методи пізнання соціально-економічних процесів.
4. Основні функції економічної теорії та методи дослідження економічних процесів.
5. Процес суспільного виробництва.
6. Фактори виробництва та суспільна праця.
7. Матеріальні основи розвитку сучасної цивілізації.
8. Роль економічного прогресу в розвитку сучасної цивілізації.
9. Економічна система суспільства і власність.
10. Економічна система. Способи й типи суспільного виробництва.
11. Економічні потреби й інтереси.
12. Економічні потреби суспільства та їх взаємозв'язок з виробництвом. Економічні інтереси.
13. Сучасний поділ праці.
14. Сучасні тенденції розвитку суспільного поділу праці.
15. Людина – основне джерело і критерій соціально-економічного прогресу.
16. Людина як елемент продуктивних сил, суб'єкт суспільних відносин і кінцева мета виробництва.
17. Багатство людського суспільства як результат і умова суспільно-економічного розвитку.
18. Економічна сутність суспільного багатства.
19. Характеристика товарного виробництва.
20. Основні риси товарного виробництва.
21. Товар і його властивості.
22. Суперечності товарного господарства.
23. Теорії вартості.
24. Витратні концепції створення вартості.
25. Розвиток форм вартості та виникнення грошей.
26. Гроші як економічна категорія.
27. Функції грошей як загального еквівалента.
28. Концепції грошей і сучасні зміни у грошовому обігу.
29. Еволюція товарно-грошових відносин у товарно-кредитні.
30. Основні рушійні сили й економічні закони товарного виробництва.
31. Закон вартості та його роль у розвитку товарного виробництва.
32. Сутність ринку, його функції та умови формування.
33. Ринкове господарство та його основні суб'єкти.
34. Структура ринкової економіки та її моделі.
35. Сучасний ринок, його структура та функції.
36. Конкуренція та монополія в ринковій системі.
37. Основи саморегулювання ринкової економіки.
38. Економічна роль держави в ринковій економіці.
39. Мікроекономічний рівень господарювання та форми його організації.
40. Співвідношення попиту та пропозиції. Ціноутворення.
41. Витрати виробництва і прибуток.
42. Капітал як матеріальна основа підприємницької діяльності.
43. Капітал і підприємництво.
44. Підприємництво й підприємство (фірма).
45. Підприємництво в умовах ринкового господарювання.
46. Теоретичні основи економіки домогосподарства.
47. Домогосподарство як один із суб'єктів ринкової економіки.
48. Функції домогосподарства в ринковій економіці.
49. Оптимальний план споживання домогосподарства в ринковій економіці.
50. Основні фактори, що впливають на попит і пропозицію домогосподарства в ринковій економіці.

Рекомендації до виконання контрольних робіт

Контрольна робота виконується у формі реферату і є самостійною розробкою студентом однієї з наведених далі п'ятдесяти тем. Більшість із них є заліковими питаннями, за якими навесні складається іспит.

Тему контрольної роботи студент обирає згідно з останніми двома цифрами власної залікової книжки.

Наприклад:

№ 22105 – тема № 5,
№ 22150 – тема № 50,
№ 22151 – тема № 1,
№ 22176 – тема № 26,
№ 22199 – тема № 49,
№ 22200 – тема № 50.

Контрольна робота складається з наступних елементів:

- титульний аркуш,
- план роботи,
- вступ,
- основна частина (I, II та III питання),
- висновки,
- список використаних джерел.

Загальний обсяг роботи становить не менше 10-ти сторінок. Нумеруються всі сторінки, починаючи з титульного аркуша, який вважають першою сторінкою (без нумерації). Тут угорі пишуть назву Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, нижче наводиться повна назва Академії, найменування кафедри (кафедра економічної теорії), назва дисципліни, що вивчається, номер теми контрольної роботи та її назва, прізвище, ім'я та по батькові студента, назва факультету (заочний), курс, група, прізвище викладача, рік навчання.

Контрольна робота може виконуватися в комп'ютерному наборі або бути написаною від руки. В останньому випадку писати треба розбірливо. Контрольна робота подається студентом особисто на кафедру до початку сесії лаборанту для реєстрації у спеціальному журналі та передачі її викладачу на перевірку.

Роботи, які не відповідають вимогам кафедри, виконані неохайно, потребують виправлень, повертаються студентам до заліку або іспиту для усунення недоліків.

Виправлення треба виконувати на окремих аркушах, які вкладаються у відповідні розділи контрольної роботи. Виправлену контрольну роботу студент удруге подає на кафедру для повторної перевірки викладачем.

Після одержання поточної інформації з дисципліни на лекціях, практичних заняттях, шляхом самостійного вивчення більшості з рекомендованих джерел, а також за умов позитивної оцінки контрольної роботи студент допускається до здавання заліку.

Зразок оформлення титульного листа

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Харківська національна академія міського господарства

Кафедра економічної теорії

Контрольна робота

з дисципліни «Економічна теорія»

Тема № 12. Економічні потреби суспільства та їхній взаємозв'язок.

Економічні інтереси

Виконав:

студент заочного факультету

III курсу

групи ЕСЕ – 3 ФЗН

Петренко Іван Миколайович

(залікова книжка № 22512)

Перевірив:

Наумов М. С.

Харків

2012–2013 навчальний рік

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Базилевич В. Д. Макроекономіка: підручник / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, Л. О. Баластрик. – 3-тє вид. – К. : Знання, 2006. – 623 с.
2. Економічна теорія: політекономія: підручник / за ред. В. Д. Базилевича. – 6-те вид. – К. : Знання-Прес, 2007. – 719 с.
3. Економічна теорія. Посібник вищої школи / під заг. ред. Воробйова Є. М. – Харків-Київ, 2003. – 704 с.
4. Козик В. В. Міжнародні економічні відносини: навчальний посібник / В. В. Козик, Л. А. Панкова, Н. Б. Даниленко. – 6-те вид. – К. : Знання, 2006. – 406 с.
5. Лісовицький В. М. Історія економічних вчень: навчальний посібник / В. М. Лісовицький. – К. : «Центр навчальної літератури», 2004. – 220 с.
6. Можайкіна Н. В. Конспект лекцій з курсу «Економічна теорія» (для студентів 3 курсу всіх форм навчання напряму 6.050701 – «Електротехніка та електро-технології») / Н. В. Можайкіна, А. О. Москвіна. – Х. : ХНАМГ, 2011. – 135 с.
7. Нуреев Р. М. Курс мікроекономіки: учебник для вузов / Р. М. Нуреев. – 2-е изд. – М. : Норма, 2007. – 576 с.
8. Стадник Г. В. Тексти лекцій з «Історії економіки та економічної думки» (для студентів напряму підготовки 6.030504 – «Економіка підприємства», 6.030509 – «Облік і аудит») / Г. В. Стадник, В. П. Решетило, С. І. Штефан. – Х. : ХНАМГ, 2008. – 200 с.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Методичні вказівки
для самостійної роботи, практичних занять,
виконання контрольних робіт
з дисципліни

«ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»

(для студентів 3 курсу денної та заочної форм навчання за напрямом
підготовки 6.050701 «Електротехніка та електротехнології»)

Укладач **НАУМОВ** Максим Сергійович

Відповідальний за випуск *Н. В. Можайкіна*

Редактор *К. В. Дюкар*

Комп'ютерне верстання *І. В. Волосожарова*

План 2011, поз. 320М

Підп. до друку 23.11.2011 р.

Друк на ризографі.

Зам. №

Формат 60×84/16

Ум. друк. арк. 2,5

Тираж 50 пр.

Видавець і виготовлювач:

Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 4064 від 12.05.2011 р.